

УДК 339.5

DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V48(2024)-06

Ищук Ю. А., доктор філософії, доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин, Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна

ORCID: 0000-0002-4187-7816
e-mail: yu.ishuk@donnu.edu.ua

Огородник Є. І., здобувачка вищої освіти економічного факультету, Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна

ORCID: 0009-0009-8653-3126
e-mail: ohorodnyk_i@donnu.edu.ua

Механізм дії тарифної системи в Україні: вплив на зовнішньоекономічну діяльність

Анотація. У статті розглядаються теоретичні та практичні аспекти функціонування тарифної системи в Україні та її вплив на зовнішньоекономічну діяльність. Аналіз здійснюється на основі чинних нормативно-правових актів, зокрема Митного кодексу України, Закону України «Про Митний тариф України», а також міжнародних угод, таких як Угода про асоціацію з ЄС і правила СОТ. Особливу увагу приділено ролі митного тарифу як інструменту регулювання зовнішньої торгівлі, стимулювання економічного розвитку та захисту внутрішнього ринку України. Здійснено аналіз різних видів митних тарифів, зокрема специфічних, адвалорних та комбінованих, а також їх функцій, серед яких фіскальна, регуляторна та захисна. Стаття також оцінює взаємозв'язок митної тарифної політики з іншими елементами зовнішньоекономічної діяльності України, такими як експортно-імпортні операції та інтеграція до світової економіки. У роботі обґрунтовано, що ефективна тарифна політика може стати важливим фактором економічного зростання та забезпечення стабільності на зовнішньому ринку України. Було визначено, що механізм дії тарифної системи України є важливим інструментом економічного регулювання, що сприяє як стимулюванню, так і обмеженню зовнішньої торгівлі.

Ключові слова: митний тариф; зовнішньоекономічна діяльність; Митний кодекс України; зовнішня торгівля; міжнародні угоди.

Ishchuk Yuliia, PhD, Associate Professor, Associate Professor of the Department of International Economic Relations, Vasul' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine

Ohorodnyk Yelyzaveta, applicant higher education, Vasul' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine

The Mechanism of the Tariff System in Ukraine: Impact on Foreign Economic Activity

Annotation. Introduction. The customs tariff system has a direct impact on the development of international trade, economic stability of the country and its integration into the world economy. In Ukraine, customs tariffs perform not only a fiscal function, but also serve as a regulatory mechanism that protects the domestic market, stimulates exports and regulates imports of goods. However, at the current stage of development of the Ukrainian economy there is a need for a more detailed study of the effectiveness of customs tariff policy, its impact on foreign economic activity and compliance with international standards. Despite numerous legislative changes and adaptation to international standards, there are still many uncertainties regarding the mechanisms of influence of customs tariffs on the economic dynamics of the country. In addition, changes in international trade, as well as Ukraine's integration into the European Union, require a reallocation of customs policy priorities to ensure sustainable economic growth.

Purpose. The purpose of the research is to study the mechanism of the tariff system in Ukraine and to analyze its impact on the foreign economic activity of the country through the prism of customs and tariff policy.

Results. The customs tariff in Ukraine performs important fiscal, regulatory and protective functions, affecting budget revenues, the development of domestic production and foreign trade. The system remained functional under martial law, but budget revenues in 2022 decreased by 32.7% due to a decline in GDP, changes in logistics and the provision of benefits, for example, for the import of energy equipment. The structure of exports shows an increase in Ukraine's agricultural specialization, while the share of metallurgical products has decreased significantly due to the hostilities. The free trade zone with the EU has contributed to the harmonization of customs legislation and Ukraine's integration into the world economy, stimulating economic modernization and increased imports of high-tech goods.

Conclusion. Ukraine's customs and tariff system is an important tool for regulating foreign economic activity, which affects both the protection of the domestic market and the country's integration into international trade relations. Optimization of customs policy through harmonization with international standards, reduction of barriers to trade in strategic goods, and introduction of digital technologies in customs procedures will help increase the competitiveness of Ukrainian economy and ensure sustainable development of the foreign trade sector.

Keywords: customs tariff; foreign economic activity; Customs Code of Ukraine; foreign trade; international agreements.

¹ Стаття надійшла до редакції: 05.12.2024

Received: 05 December 2024

JEL Classification: F10, F13.

Постановка проблеми. Митна тарифна система є важливим інструментом зовнішньоекономічної політики, що безпосередньо впливає на розвиток міжнародної торгівлі, економічну стабільність країни та її інтеграцію в глобальну економіку. В Україні митні тарифи виконують не лише фіскальну функцію, а й є регуляторним механізмом, що забезпечує захист внутрішнього ринку, стимулює експорт та регулює імпорт товарів.

Однак, на сучасному етапі розвитку економіки України виникає необхідність у більш детальному вивченні ефективності митної тарифної політики, її впливу на зовнішньоекономічну діяльність та відповідності міжнародним стандартам. Зокрема, незважаючи на численні зміни в законодавстві та адаптацію до міжнародних норм, залишається багато невизначеностей щодо механізмів впливу митних тарифів на економічну динаміку країни. Більше того, зміни в міжнародній торгівлі, а також інтеграція України до Європейського Союзу вимагають перерозподілу пріоритетів митної політики для забезпечення сталого економічного зростання.

Таким чином, дослідження механізму дії тарифної системи в Україні та її впливу на зовнішньоекономічну діяльність є надзвичайно актуальним, оскільки дозволяє оцінити ефективність існуючих інструментів, виявити їх недоліки та запропонувати шляхи вдосконалення митно-тарифної політики, що сприятиме розвитку економіки України в умовах глобалізації та євроінтеграції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі аспекти, такі як вплив Угоди про асоціацію з ЄС, митний кодекс України та механізми адаптації митних тарифів до міжнародних стандартів, активно досліджуються вітчизняними та міжнародними вченими.

У статтях висвітлюють взаємодію України з ЄС, зокрема в угодах щодо митних тарифів, фіксується важливість гармонізації національних митних процедур з міжнародними стандартами, що дозволяє забезпечити більшу прозорість та лібералізацію торгівлі з європейськими країнами. Особливо важливим є аналіз внеску цифрових технологій у оптимізацію митного адміністрування відповідно Митному кодексу України.

Формулювання цілей дослідження. За мету поставлено дослідження механізму дії тарифної системи в Україні, аналіз її впливу на зовнішньоекономічну діяльність країни через призму митно-тарифної політики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно зі статтею 1 Закону України "Про Митний тариф України", митний тариф є систематизованим інструментом на основі Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД), яка розроблена за принципами Гармонізованої системи опису та кодування товарів. Основна мета митного тарифу полягає в регулюванні обсягів зовнішньої торгівлі, забезпеченні надходжень до державного бюджету та створенні умов для захисту внутрішнього ринку.

Митний тариф виконує три основні функції:

1. Фіскальна функція – забезпечення поповнення державного бюджету за рахунок митних платежів. Наприклад, імпорт товарів із високою митною ставкою сприяє збільшенню доходів бюджету.
2. Регуляторна функція – вплив на товарообіг, зокрема стимулювання імпорту чи експорту певних товарів або обмеження ввезення товарів, які можуть завдати шкоди національній економіці.
3. Захисна функція – сприяння розвитку внутрішнього виробництва шляхом створення додаткових бар'єрів для імпорту товарів, які можуть конкурувати з продукцією вітчизняних виробників [1].

Зовнішньоекономічна роль митного тарифу полягає у створенні умов для розвитку торгових відносин із зарубіжними країнами, інтеграції національної економіки у світовий ринок і захисту національних економічних інтересів. Наприклад, за даними міжнародних угод, таких як ГАТТ/СОТ, митні тарифи мають бути прозорими та відповідати принципу недискримінації.

Основні документи, такі як Митний кодекс України, Закон України "Про Митний тариф України", а також міжнародні угоди, такі як Угода про асоціацію з ЄС і правила СОТ, створюють правову основу для застосування митних тарифів, забезпечуючи стабільність торговельної політики та інтеграцію України у світову економіку (табл.1).

Таблиця 1 Законодавча база митної тарифної політики в Україні

Нормативно-правовий акт	Основні положення	Вплив на митну тарифну політику
Митний кодекс України (2012 р., № 4495-VI)	встановлює порядок переміщення товарів через митний кордон України; закріплює принципи митного контролю, оформлення та справляння митних платежів.	регламентує застосування митних тарифів та нетарифних заходів; сприяє інтеграції України до міжнародної торговельної системи.
Закон України "Про Митний тариф України" (2023 р.)	регламентує ставки ввізного мита на товари відповідно до УКТ ЗЕД; митні ставки змінюються виключно законами України.	гармонізує митні тарифи з міжнародною класифікацією товарів; використовується як інструмент державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.
Угода про асоціацію між Україною та ЄС (2014 р.)	встановлює умови зниження митних тарифів між Україною та ЄС у рамках Зони вільної торгівлі; забезпечує гармонізацію митної політики із стандартами ЄС.	забезпечує поступову лібералізацію митних ставок для розширення торгівлі між Україною та ЄС; сприяє експорту українських товарів до європейських ринків.
Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ/СОТ)	визначає принципи справедливого використання митних тарифів; зобов'язує Україну зменшувати торговельні бар'єри у відповідності до міжнародних зобов'язань.	гарантує прозорість митно-тарифної політики в Україні; підтримує лібералізацію митно-тарифної політики в рамках міжнародної співпраці.

Джерело: побудоване на основі [1, 2, 3, 4]

Види митних тарифів в Україні відповідно до Митного кодексу України включають кілька категорій, кожна з яких виконує певну функцію в регулюванні зовнішньоекономічної діяльності:

1. Ввізне мито — стягується на товари, що ввозяться на митну територію України. Це основний вид мита, який використовується для фінансування державного бюджету та регулювання імпорту товарів. Ставки цього мита визначаються на основі Митного тарифу України, який затверджується Верховною Радою України.

2. Вивізне мито — застосовується до товарів, що вивозяться з України. Це мито може використовуватися для забезпечення державних інтересів в сфері зовнішньої торгівлі або для підтримки внутрішнього ринку.

3. Сезонне мито — застосовується до окремих товарів на певний період (від 60 до 120 днів). Цей вид мита використовується для захисту внутрішнього ринку під час сезонних коливань пропозиції товарів.

4. Особливі види мита — включають кілька категорій, зокрема:

о Спеціальне мито — застосовується для захисту національних виробників у разі, якщо імпорт товарів завдає шкоди місцевій економіці.

о Антидемпінгове мито — стягується, коли імпортовані товари продаються за ціною, нижчою за їхню нормальну вартість, що може завдати шкоди національному виробникові.

о Компенсаційне мито — застосовується до товарів, що субсидується державою країни-експортера, якщо це завдає шкоди українським виробникам.

о Додатковий імпорتنний збір — введений на основі міжнародних угод (ГАТТ) для забезпечення платіжного балансу України [2].

Ці види мита служать різним цілям — від фінансування бюджету до захисту національних інтересів у зовнішній торгівлі.

Митно-тарифна політика України має великий вплив на її економіку, зокрема на обсяги зовнішньої торгівлі, конкурентоспроможність національних виробників і платіжний баланс.

Протягом 2021-2023 років динаміка надходжень митних платежів до державного бюджету України показала значне коливання, зокрема через вплив на економіку глобальних і внутрішніх факторів. Згідно з даними Міністерства фінансів України, у 2023 році митні надходження стабільно зростали, що відображає позитивні тенденції порівняно з попередніми роками (рис.1).

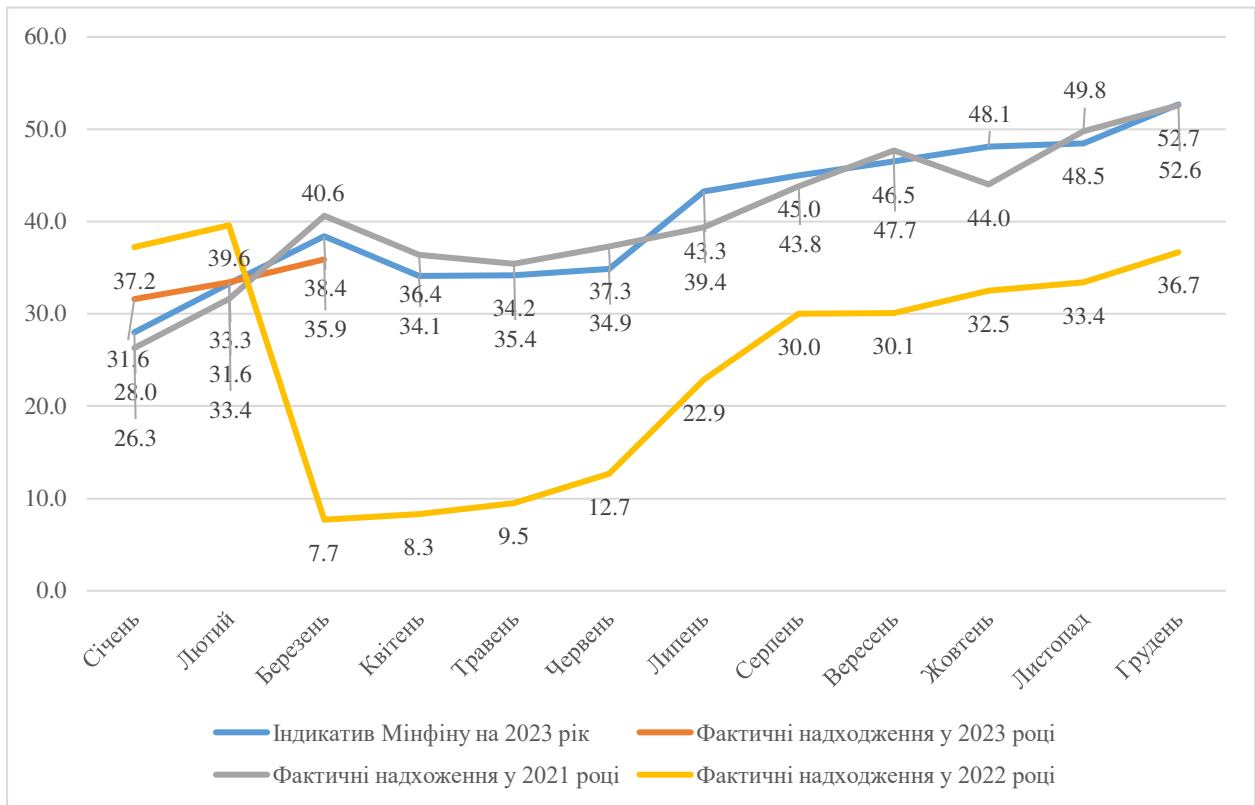

Рисунок 1 – Динаміка надходження митних платежів у 2021-2023 роках, млрд грн

Джерело: побудоване на основі [5]

Митні надходження у 2021 році склали в середньому 26-37 млрд грн на місяць. Найвищі надходження були зафіксовані в січні (37,2 млрд грн) та грудні (36,7 млрд грн). Суттєві коливання у 2021 році можуть бути пов'язані з адаптацією економіки до нових умов і обмежень, зокрема через пандемію COVID-19.

У 2022 році збережена тенденція до зростання митних надходжень, незважаючи на військові дії та економічні труднощі. Наприклад, у березні 2022 року надходження склали лише 7,7 млрд грн, що значно нижче за звичайний рівень, через зменшення імпорту і зовнішньоекономічну невизначеність. Проте вже до кінця 2022 року ситуація стабілізувалась, і в грудні було досягнуто рівня в 36,7 млрд грн.

2023 року митні надходження продовжили зростати, особливо в I кварталі. Наприклад, у березні 2023 року митні органи забезпечили перерахування

35,9 млрд грн, що на 2,5 млрд грн більше порівняно з лютим 2023 року. Це зростання було спричинене збільшенням імпорту товарів, зокрема інсектицидів, гербіцидів та автомобілів. Загалом, у I кварталі 2023 року надходження митних платежів зросли на 16,3 млрд грн або 19,3% порівняно з аналогічним періодом 2022 року [5].

Важливим фактором у зміні митних надходжень є зміна фізичних обсягів оподаткованого імпорту, зокрема зниження ввезення нафтопродуктів та газу у березні 2023 року, що спричинило зменшення надходжень на 1,1 млрд грн.

Законодавчі зміни 2022 року суттєво вплинули на надходження митних платежів до бюджету України. Через введення пільг та зниження ставок податків, зокрема ПДВ та акцизного збору на пальне (відповідно до Закону №2120), загальний обсяг надходжень у 2022 році зменшився (рис.2).

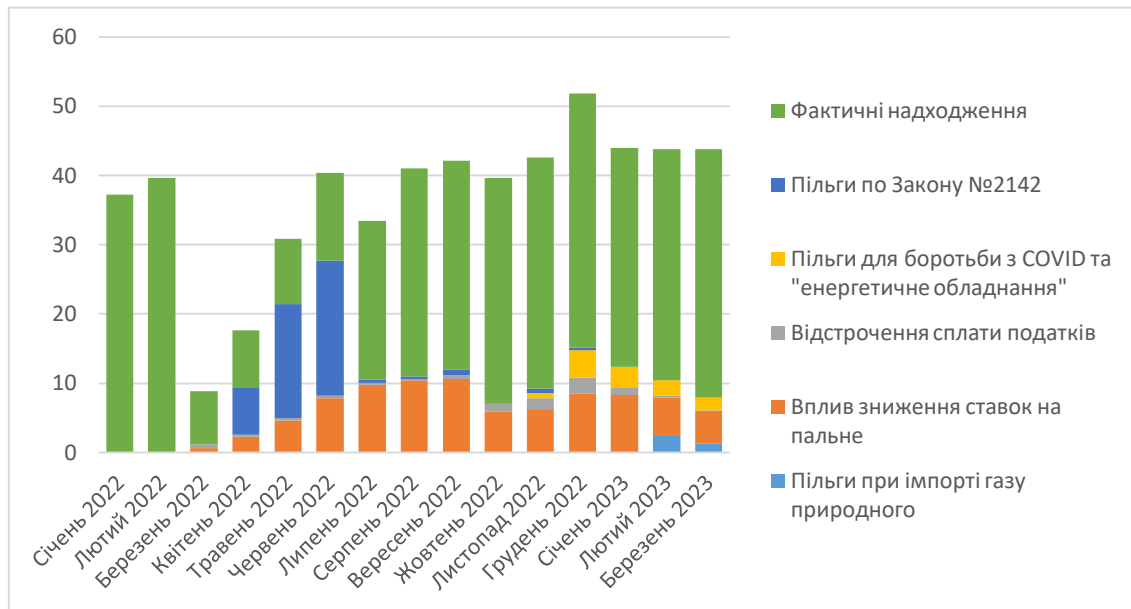

Рисунок 2 – Вплив законодавчих змін 2022 року на стан надходжень митних платежів до бюджету та виконання відповідних індикативних показників, млрд грн

Джерело: побудоване на основі [5]

Наприклад, зниження ставок на пальне у період з березня до вересня призвело до недонадходжень у розмірі 46,2 млрд грн. Навіть після часткового відновлення акцизів, розрахункові втрати від сплати податків у IV кварталі 2022 року становили 20,7 млрд грн.

Інші пільги, такі як звільнення від оподаткування електрогенераторів та енергетичного обладнання, забезпечили значні обсяги гуманітарного імпорту. У листопаді-грудні обсяги цих пільг сягнули 4,8 млрд грн. Загалом, за період дії воєнного стану з лютого по грудень 2022 року, було перераховано 226,4 млрд грн митних платежів, що супроводжувалося значним падінням фізичних обсягів оподаткованого імпорту — з 68,2 млн тонн у 2021 році до 25,8 млн тонн у 2022 році.

Позитивною динамікою стало те, що навіть в умовах війни система зберегла функціональність, проте загальний обсяг надходжень до бюджету у 2022 році зменшився на 32,7% порівняно з 2021 роком. Це частково пояснюється економічними наслідками війни, зокрема падінням ВВП на 31,5%, блокуванням портів і логістичними змінами, які вплинули на зовнішньоторговельну діяльність країни.

Динаміка товарної структури імпорту та експорту України за 2015–2023 роки відображає трансформацію економіки під впливом глобальних і внутрішніх викликів (табл. 2). Аналіз змін у структурі зовнішньої торгівлі дозволяє оцінити адаптацію країни до нових економічних умов, зокрема впливу інтеграційних процесів із ЄС, технологічного розвитку та наслідків війни.

Таблиця 2 Динаміка товарної структури експорту за 2015 -2023 роки, %

Найменування груп товарів	Роки									
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
Продовольчі товари та сировина для їх виробництва	40,9	45,4	44,7	42,9	48,0	49,1	43,9	57,2	63,4	
Мінеральні продукти	7,5	7,1	8,9	9,0	9,6	11,0	12,5	10,0	6,5	
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	6,9	5,5	5,2	5,5	4,7	5,1	5,0	4,1	3,8	
Деревина та вироби з неї	4,3	4,5	4,1	4,5	3,9	3,9	3,9	5,2	5,0	
Промислові вироби	1,4	1,4	1,4	1,5	1,5	1,6	1,5	1,4	1,6	
Чорні й кольорові метали та вироби з них	25,9	24,1	24,9	26,3	21,7	19,5	24,9	14,4	11,2	
Машини, устаткування, транспортні засоби та прилади	9,4	8,2	7,2	6,9	7,4	7,5	6,1	5,6	6,2	
Різне	3,6	3,8	3,6	3,4	3,2	2,3	2,2	2,2	2,2	

Джерело: побудовано на основі [6]

У структурі експорту значно зросла частка продовольчих товарів і сировини для їх виробництва: з 40,9% у 2015 році до 63,4% у 2023 році (табл. 2). Це пояснюється зростанням попиту на сільськогосподарську продукцію та перехідною спеціалізацією України як аграрної країни. Натомість зменшилася частка чорних і кольорових металів з 25,9% до 11,2%, що можна пов'язати із зменшенням обсягів виробництва через воєнні дії та руйнування

промислових підприємств. Інші галузі, такі як продукція хімічної промисловості, також демонструють зменшення частки — з 6,9% у 2015 році до 3,8% у 2023 році.

Відповідно, у товарній структурі імпорту спостерігається зменшення частки мінеральних продуктів з 28,8% у 2015 році до 16,3% у 2023 році, що частково пояснюється скороченням постачання енергоносіїв з Росії.

Таблиця 3 Динаміка товарної структури експорту за 2015 -2023 роки, %

Найменування груп товарів	Роки									
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
Продовольчі товари та сировина для їх виробництва	8,8	9,5	8,6	9,0	9,4	12,5	11,0	10,8	10,9	
Мінеральні продукти	28,8	19,9	24,3	24,2	20,9	15,2	20,1	22,9	16,3	
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	19,4	20,5	19,4	18,6	18,0	20,5	20,6	16,8	17,5	
Деревина та вироби з неї	2,4	2,5	2,3	2,4	2,1	2,6	2,1	1,6	1,5	
Промислові вироби	4,5	4,8	4,3	4,6	5,1	5,8	5,3	5,9	5,0	
Чорні й кольорові метали та вироби з них	4,9	5,4	5,8	6,1	5,8	5,8	6,1	4,5	5,1	
Машини, устаткування, транспортні засоби та прилади	19,3	25,6	27,5	28,5	32,1	33,5	31,8	26,7	30,7	
Різне	12,0	11,7	7,8	6,6	6,5	4,1	3,6	10,7	13,1	
Найменування груп товарів	Роки									
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
Продовольчі товари та сировина для їх виробництва	40,9	45,4	44,7	42,9	48,0	49,1	43,9	57,2	63,4	
Мінеральні продукти	7,5	7,1	8,9	9,0	9,6	11,0	12,5	10,0	6,5	
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	6,9	5,5	5,2	5,5	4,7	5,1	5,0	4,1	3,8	
Деревина та вироби з неї	4,3	4,5	4,1	4,5	3,9	3,9	3,9	5,2	5,0	
Промислові вироби	1,4	1,4	1,4	1,5	1,5	1,6	1,5	1,4	1,6	
Чорні й кольорові метали та вироби з них	25,9	24,1	24,9	26,3	21,7	19,5	24,9	14,4	11,2	
Машини, устаткування, транспортні засоби та прилади	9,4	8,2	7,2	6,9	7,4	7,5	6,1	5,6	6,2	
Різне	3,6	3,8	3,6	3,4	3,2	2,3	2,2	2,2	2,2	

Джерело: побудовано на основі [6]

Водночас, частка машин, устаткування та транспортних засобів зросла з 19,3% до 30,7%, що свідчить про модернізацію економіки та зростання потреби у високотехнологічному обладнанні. Частка продукції хімічної промисловості залишалася стабільною на рівні 17–20%.

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, підписана у 2014 році, а її економічна частина — з 2016 року, мала значний вплив на митно-тарифну політику України. Головними змінами стали впровадження режиму зони вільної торгівлі (ЗВТ), який передбачає поступову лібералізацію митних тарифів і скасування мит на більшість товарів у взаємній торгівлі.

Основні впливи на митно-тарифну політику [7]:

1. Зниження тарифів: Україна поступово скасовує або знижує мита на товари, що імпортуються з ЄС,

відповідно до графіків, встановлених угодою. Це сприяло збільшенню імпорту високотехнологічних товарів і конкурентоздатних європейських продуктів.

2. Гармонізація законодавства: Україна адаптувала митне законодавство до стандартів і норм ЄС, що покращило прозорість і спростило митні процедури.

3. Розширення експортних можливостей: Скасування мит на українські товари на ринку ЄС стимулювало зростання експорту, особливо аграрної продукції, яка стала основним експортним товаром.

4. Реформа митної служби: Для виконання угоди здійснюються реформи в митній сфері, спрямовані на боротьбу з корупцією, цифровізацію та автоматизацію процесів.

ЗВТ дозволила українським виробникам отримати переваги, зокрема в аграрному секторі, хоча окремі галузі, такі як машинобудування, зіткнулися з високою конкуренцією. Також, частка торгівлі з ЄС у загальному товарообігу України зросла з 40% у 2015 році до понад 50% у 2023 році [10].

Митні тарифи є одним із ключових інструментів зовнішньоторговельної політики держави, які впливають на імпорт і експорт, виконуючи як

стимулюючу, так і обмежувальну функції. Вони використовуються для регулювання торгівлі з метою захисту внутрішнього ринку, стимулювання національного виробництва або впливу на торговий баланс країни. Залежно від встановлених цілей, тарифи можуть слугувати для захисту внутрішнього ринку або створювати бар'єри для міжнародної торгівлі (табл. 4).

Таблиця 4 Позитивний вплив та негативні наслідки митної тарифної політики

Позитивний вплив митних тарифів: захист внутрішнього виробника	Негативні наслідки митної тарифної політики: бар'єри для торгівлі
Захист національної промисловості: митні тарифи сприяють зменшенню конкуренції з імпортними товарами, що дозволяє місцевим виробникам розвиватися в умовах меншого тиску.	Зростання витрат для споживачів: підвищення тарифів збільшує ціну на імпортні товари, що може впливати на доступність продукції для населення
Створення робочих місць: підтримка вітчизняних галузей може забезпечити збереження або збільшення кількості робочих місць.	Контрзаходи з боку партнерів: інші країни можуть запроваджувати аналогічні тарифи у відповідь, створюючи торговельні конфлікти.
Підтримка бюджету: тарифи є джерелом доходів державного бюджету, що сприяє фінансуванню соціальних програм та інфраструктурних проєктів.	Гальмування міжнародної торгівлі: високі тарифи знижують обсяги торгівлі, що обмежує доступ до нових технологій, інновацій і товарів.

Джерело: побудовано на основі [8, 11]

Позитивний вплив митних тарифів полягає в тому, що вони можуть забезпечити захист національного виробника, сприяти зростанню доходів державного бюджету та підтримувати створення нових робочих місць в певних галузях економіки, що стимулює розвиток внутрішнього виробництва та забезпечує економічну стабільність у країні.

В свою чергу, негативні наслідки митних тарифів включають підвищення вартості імпортованих товарів для споживачів, що може призвести до зниження їхнього рівня життя. Крім того, високі митні тарифи можуть викликати торговельні конфлікти з іншими країнами,

зменшувати обсяги міжнародної торгівлі та обмежувати доступ до новітніх технологій і продуктів. Для ефективного регулювання зовнішньої торгівлі часто використовуються також нетарифні заходи (табл. 5). Ці інструменти включають квоти, ліцензування, стандартизацію, антидемпінгові заходи та інші механізми. Взаємодія між митними тарифами та нетарифними бар'єрами створює комплексний механізм, спрямований на захист внутрішнього ринку, підтримку національних виробників і забезпечення справедливої конкуренції.

Таблиця 5 Взаємодія митних тарифів і нетарифних інструментів

Інструмент регулювання	Опис	Приклад застосування
Митні тарифи	Податки на імпортовані або експортовані товари, що можуть бути використані для захисту внутрішнього виробника.	Знижені тарифи для сільськогосподарської продукції в рамках угод з ЄС.
Квоти	Обмеження на кількість товарів, що можуть бути ввезені або вивезені.	Квоти на імпорт молочних продуктів у країни ЄС.
Ліцензування	Вимога на отримання спеціального дозволу на імпорт чи експорт товару.	Ліцензування для імпорту деяких товарів у США.
Санитарні стандарти	Нормативи, що визначають вимоги до безпеки та якості товарів.	Обмеження на імпорт певних продуктів харчування через незадовільні стандарти безпеки.
Антидемпінгові заходи	Механізм введення додаткових мит для захисту внутрішнього ринку від демпінгових цін.	Введення антидемпінгових мит на китайську продукцію.

Джерело: побудовано на основі [2]

Митні тарифи та нетарифні інструменти не є більшої ефективності в регулюванні зовнішньої торгівлі. Тарифи можуть бути низькими, але за

допомогою квот або ліцензій обмежувати фізичні обсяги імпорту, що дозволяє досягати бажаного балансу між захистом національного виробника та міжнародною торгівлею [2]. Водночас, високі митні тарифи можуть бути знижені або скасовані за допомогою міжнародних угод, але нетарифні бар'єри,

такі як стандарти та ліцензування, все одно можуть обмежувати імпорт товарів.

Оптимізація митно-тарифної системи є необхідною для покращення конкурентоспроможності національних виробників, залучення інвестицій та забезпечення стабільного розвитку зовнішньої торгівлі (табл. 6).

Таблиця 6 **Пропозиції щодо оптимізації митно-тарифної системи України**

Пропозиція	Опис	Очікувані результати
Гармонізація митних тарифів	Гармонізація митних тарифів з міжнародними стандартами СОТ та угодою з ЄС.	Зниження бар'єрів для торгівлі, інтеграція з міжнародною економікою.
Зниження бар'єрів для торгівлі стратегічними товарами	Спростити митні процедури та знизити митні ставки на стратегічні товари (енергетика, технології, сільське господарство).	Підвищення конкурентоспроможності економіки, зниження витрат на енергію та інновації.
Інтеграція цифрових технологій	Впровадження електронних декларацій, автоматизація митних процедур, електронне відстеження вантажів.	Зменшення адміністративних витрат, покращення прозорості митних процедур, боротьба з корупцією.

Джерело: побудовано на основі [9]

Враховуючи сучасні виклики та зміни в міжнародних економічних відносинах, оптимізація митно-тарифної системи України передбачає низку стратегічних кроків, серед яких: гармонізація митних тарифів з міжнародними стандартами, зниження бар'єрів для торгівлі стратегічними товарами та інтеграція цифрових технологій у митне адміністрування.

Висновки. Механізм дії тарифної системи України є важливим інструментом економічного регулювання, що сприяє як стимулюванню, так і обмеженню зовнішньої торгівлі. Відповідно до міжнародних стандартів, Україна активно працює над гармонізацією своїх митних тарифів з вимогами Світової організації торгівлі та ЄС, що сприяє інтеграції країни в глобальну економіку та розширенню її зовнішньоекономічних зв'язків. Позитивний вплив митних тарифів полягає у захисті внутрішнього виробника та стимулюванні економічного зростання за рахунок зниження бар'єрів для імпорту стратегічних товарів і розвитку промисловості.

З іншого боку, надмірно високі митні тарифи та нетарифні бар'єри можуть призводити до обмеження доступу до необхідних товарів і послуг, що негативно позначається на конкуренції та розвитку ринку. Це особливо актуально для стратегічних товарів, де Україна повинна забезпечити рівновагу між захистом вітчизняного виробництва та потребами у відкритому ринку для іноземних товарів.

Інтеграція цифрових технологій у митне адміністрування дозволить оптимізувати процеси, підвищити прозорість та знизити корупційні ризики. Цифровізація дозволяє також зменшити затримки на митниці та покращити загальну ефективність митної служби, що особливо важливо для розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України.

Таким чином, оптимізація митно-тарифної системи України, її гармонізація з міжнародними стандартами, а також інтеграція цифрових технологій є необхідними кроками для покращення зовнішньоекономічної діяльності та забезпечення конкурентоспроможності країни на міжнародному ринку.

Література:

1. Про Митний тариф України: закон України від 19.10.2022 року № 2697-IX; станом на 01.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-20#Text>.
2. Митний кодекс України: кодекс України від 13.03.2012 року № 4495-VI; станом на 31.10.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: угода про асоціацію між Україною та ЄС від 27.06.2014 року № 984_011; станом на 30.11.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.
4. Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ): генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ 1947) від 30.10.1947 року №995_264; станом на 15.04.1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_264#Text.

5. Щодо результатів роботи Держмитслужби у напрямку забезпечення надходжень митних платежів до державного бюджету. Державна митна служба України. 2024, 6 квітня. URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/shchodo-rezultativ-roboti-derzhmitsluzhbi-u-napriamku-zabezpechennia-nadkhodzen-mitnikh-platezhiv-do-derzhavnogo-biudzhetu-1125>.
6. Зовнішня торгівля товарами (відповідно до КПБ6). Національний банк України. 2024. URL: https://bank.gov.ua/files/ES/Trade_y.pdf.
7. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. Комунікаційна команда Офісу Віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції. 2024. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/agreement/overview/>
8. Державні фінанси, податки та публічний сектор. Державна служба статистики України. 2023. URL: <https://ukrstat.gov.ua>.
9. Робота Митниці. Державна митна служба України. 2024. URL: <https://customs.gov.ua>.
10. Україна-держава-кандидат на вступ до ЄС. Міністерство економіки України. 2024. URL: <https://me.gov.ua/Tags/DocumentsByTag?lang=uk-UA&id=10ca8da3-169d-419b-a6f2-d42635f92b8b&tag=SpivrobitnitstvoMizhUkrainoiuTaYevropeiskimSoiuzom>.
11. Індекси фізичного обсягу, середніх цін та умов торгівлі у зовнішній торгівлі України товарами. Державна служба статистики України. 2024. URL: <https://ukrstat.gov.ua>.

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine. (2023). About the Customs Tariff of Ukraine. № 4495-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-20#Text>.
2. Verkhovna Rada of Ukraine. (2024). The Customs Code of Ukraine. № 4495-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.
3. Verkhovna Rada of Ukraine. (2023). The Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other hand. № 984_011. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.
4. Verkhovna Rada of Ukraine. (1994). General Agreement on Tariffs and Trade (GATT). №995_264. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_264#Text.
5. State Customs Service of Ukraine. (2024, April 6). Regarding the results of the State Customs Service's efforts to ensure customs revenues to the state budget. <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/shchodo-rezultativ-roboti-derzhmitsluzhbi-u-napriamku-zabezpechennia-nadkhodzen-mitnikh-platezhiv-do-derzhavnogo-biudzhetu-1125>.
6. National Bank of Ukraine (2024, September 30). Foreign trade in goods (in accordance with BPM6). https://bank.gov.ua/files/ES/Trade_y.pdf.
7. Communications team of the Office of the Vice Prime Minister for European and Euro-Atlantic Integration. (2024, December 14). The Association Agreement between Ukraine and the EU. <https://eu-ua.kmu.gov.ua/agreement/overview/>
8. State Statistics Service of Ukraine. (2023). Government finance, taxation and the public sector. <https://ukrstat.gov.ua>.
9. State Customs Service of Ukraine. (2024). The work of the Customs. <https://customs.gov.ua>.
10. Ministry of Economy of Ukraine. (2024). Ukraine as an EU candidate country. <https://me.gov.ua/Tags/DocumentsByTag?lang=uk-UA&id=10ca8da3-169d-419b-a6f2-d42635f92b8b&tag=SpivrobitnitstvoMizhUkrainoiuTaYevropeiskimSoiuzom>.
11. State Statistics Service of Ukraine. (2024, September). Indicators of physical output, average prices and terms of trade in Ukraine's foreign trade in goods. <https://ukrstat.gov.ua>.

